

Závěr

Problematika dozoru nad školami nabízí celou řadu zajímavých dílčích témat, která však zatím stojí spíše stranou badatelské pozornosti. Chybí dokonce i základní přehled, na základě jakých předpisů byl dozor organizován. Právě zaplnění tohoto bílého místa bylo hlavním cílem této publikace. Aby byl přehled úplný, bylo zvoleno značně široké chronologické vymezení – úvodní kapitola seznamuje s fungováním dozoru již v předbělohorském období. Hlavní důraz byl ale kladen na dobu po tereziánských školských reformách, tedy od poslední třetiny 18. století až do současnosti, kdy byl dozor nad školami řízen státem a jeho fungování již bylo upraveno legislativními předpisy – právě rozbor těchto legislativních ustanovení se stal základní kostrou hlavního textu. Každá z kapitol ukazuje, jak a na základě jakých norem byl dozor organizován, jaké předpoklady měli inspektoři plnit a jaký byl obsah jejich práce.

Provázanost školství a církve pokračovala i v prvních letech po tereziánských reformách, kdy byli dohledem nad školami pověřeni místní faráři, na úrovni okresní potom děkani či vikáři jmenovaní diecézí. Vláda Josefa II. přinesla větší důraz na sekularizaci škol, a proto nařízením o ustanovení krajských školních komisařů z roku 1786 převzal přímý dozor nad školami stát. Tímto nařízením byly stanoveny též kvalifikační předpoklady těchto komisařů, kteří museli prokázat nejen pedagogické a metodické znalosti, nýbrž i schopnost hájit zájmy školství při jednání s krajskými úřady. Po necelých dvou desetiletích však byl vydán nový školský zákon – Politické zřízení z roku 1805 – který sice zachovával organizaci škol vytvořenou tereziánskými reformami, svým duchem ale vracel poměry před ně. Projevilo se to i na dohledu nad školami, který se vrátil zpět do rukou církve. V následujících desetiletích docházelo k jistým úpravám, přechod dozoru nad školstvím pod státní dohled se však – tentokrát již definitivně – uskutečnil na základě zákona o vztahu církve a školy z roku 1868. Tento zákon byl jen jednou z několika norem, které nově upravovaly školské poměry – tím vůbec nejdůležitějším byl říšský školský zákon z roku 1869, který přinesl novou organizaci školství i obsahu výuky. V návaznosti na říšský zákon byly vydány další normy zabývající se speciálně dohledem nad školami, vznikl trojstupňový systém místních, okresních a zemských školních rad, na každé z těchto úrovní fungovali i inspektoři. Jejich povinností bylo dohlížet na úroveň výuky a způsobilost učitelů, kontrolovali řádnou docházku dětí do školy či vedení úředních dokladů, zajímali se i o stav budov a učeben. Stejná organizace dohledu nad školami a obsah práce inspektorů platily v československé republice do roku 1948; změnil se jen způsob jmenování inspektorů, kteří museli skládat tzv. inspektorskou zkoušku, po jejímž složení dále pokračovali ve svých pedagogických povinnostech a čekali, až se uvolní vhodné inspektorské místo, do kterého pak byli jmenováni. Výjimečná situace panovala za protektorátu během okupace českých zemí nacistickým Německem, kdy došlo k zrušení zemské školní rady a dohled nad školami byl plně podřízen okupační správě, která důrazně dohlížela na ideologickou náplň učiva. Po válce došlo k obnovení zemské školní rady, již roku 1948 byl ale vydán zákon o základní úpravě jednotného školství, který ve školské organizaci představoval výrazný zlom. Stejně tak byl nově zorganizován